

# Seminář československých baptistů a doba jeho vzniku

~~ Jan Bistranin ~~

Druhá polovina 19.století znamená pro české země dobu průmyslového a ekonomického rozvoje, který s sebou přináší vzestup českého národního vědomí a zároveň vzrůstají emancipační snahy českých protestantů. Od bouřlivých událostí roku 1848 sebevědomí evangelíků roste, snaží se vyjít za hranice církvi "tolerovaných". Po formálním zrovnoprávnění evangelíků s katolíky Protestantským patentem v roce 1861 působí v evangelických církvích řada vynikajících osobností, takže i přes nepatrné zastoupení evangelíků v tehdejší populaci, jsou schopni vytvořit a nabídnout vlastní pojetí národní identity, vycházející z odkazu české reformace a z pojetí dějin, v nichž je protestantismus s českým národem nerozlučně spojen.1) Zmiňoval-li jsem se dosud o českých protestantech a evangelících, je třeba upřesnit, že se jednalo jen o příslušníky dvou nejprve tolerovaných a poté státem uznaných evangelických církví - evangelické reformované církve a evangelické církve augsburského vyznání. Teprve od sedmdesátých let 19.století je církevní scéna v českých zemích postupně obohacována o další „malé“ církve - Evangelickou církev bratrskou (od listopadu 1918 Jednota bratrská), Svobodnou církev reformovanou (později Jednota česko-bratrská, Církev bratrská) a baptisty, z nichž poslední dvě byly státem neuznané.

Z vědomého navazování všech českých protestantů na českou reformaci rostou snahy po jejich sjednocení na husitském a bratrském základu. Tyto snahy zesílily zejména po Husově výročí v roce 1915 a vyvrcholily v období vzniku samostatné Československé republiky. Nelze ale nevidět, že tyto snahy byly nesené z velké části vzdušnou vlnou nacionální či vlasteneckou, spíše než důvody vycházejícími z vlastní křesťanské zvěsti. Při dřívějším těsném spojení vládnoucí římsko-katolické církve a habsburské monarchie se tomu ani nelze divit. Lze snad říci, že vyvrcholením vlastenecko-reformačních důrazů byla výzva, která zazněla k českému národu z generálního sněmu českých evangelíků v roce 1919: „Češi jsou potomky církvi husitských a dědici české reformace...Česká víra není římská víra, nýbrž husitská, česko-bratrská. A proto, kdo miluje památku otců, kdo vidí zkázu národa způsobenou Římem a rozumí, jak zhoubný vliv má on dodnes, kdo se cítí býti potomkem Husitů...připoj se k církvi husitské a tak se vrať k víře svých otců.“2)

V této souvislosti nelze nezmínit již dříve T.G.Masarykem vytvořenou konstrukci smyslu českých dějin, která vycházela z přímé návaznosti novodobého českého národa na českou reformaci. Prohlásil-li v roce 1910 profesor Masaryk „My v české reformaci vidíme hlubší projev české duše a národního našeho charakteru“ 3) a „naše úsilí politické je pokračováním reformace; americká ústava, přejatá Evropou, přímo vyrostla z reformace a úsilí o svobodu náboženskou...Jakmile domůžeme se politické svobody, bude prvním naším krokem rozlučka církve od státu; náboženství musí býti jako Husovi věcí svědomí a ne politiky“, 4) pak to dobře ladilo s vlasteneckým citem českých protestantů a dokonce i s některými baptistickými důrazy. Je třeba připomenout, že baptisté navázali kontakt s T.G.Masarykem již v době, kdy byl poslancem Říšské rady. Byla-li činnost státem uznaných evangelických církví v Rakousku-Uhersku i po vydání Protestantského patentu různě tlumena, pak činnost církví státem neuznaných byla státní mocí usilovně potlačována. Masaryk se tehdy stal významným zastáncem pronásledovaného pražského baptistického kazatele Jindřicha Novotného.5) Nepřekvapuje tedy, že jeho zvolení do čela nového československého státu, baptisty nadchlo, a že se k předcházejícím sympatiím přihlásili i adresou, zaslanou mu ke zvolení prezidentem: “Podepsaná “Bratrská Jednota Chlečického”, reprezentantka československých baptistů, vyslovuje svůj obdiv nad dílem, které jste pro náš národ vykonal, svůj dík za Vaši obětavou činnost pro nás, svoji radost, že jste hlavou našeho státu. S vděčností vzpomínáme na Vaše nezištné

zastání nás, utlačované náboženské společnosti ve starém Rakousku a prosíme, abyste nám přízeň svoji i nadále zachoval."6) . Po vzniku Československé republiky pak i u baptistů našly vlastenecké důrazy vyjádření v pokusu o nový název společenství baptistických sborů – Bratrská jednota Chelčického.

Přes vzdutou vlasteneckou vlnu vyvolávala vrcholící silná snaha po vytvoření jednotné evangelické církve v novém státě ostražitost "malých" církví. U baptistů nadto vyvstávala otázka, zda je poctivější zůstat jen baptisty či integrovat se do nové jednotné církve – ovšem, jak tomu potom bude s baptistickou identitou resp. s baptistickými zásadami, které zastávali? Už v březnu roku 1918 se hlas českých baptistů ozval v církevním tisku. V časopisu "Česká reformace" se pražský kazatel Josef Novotný vyslovuje ke sjednocujícím snahám, klade otázky a navrhuje řešení: "Spojení samo jistě bychom všichni s nadšením uvítali. Arci nesmí to být jen formální spojení, záměna cizích pojmenování za česká, zjednodušení českých poměrů evangelických, a snad víc nic."7) Dnešního čtenáře možná překvapí, jak snadno se Novotný ve svých návrzích vypořádal s otázkou křtu a Večeře Páně. Otázka křtu má být ponechána volná: "Nová církev však by měla mít zásadu, aby žádný duchovní nebyl nucen k vykonávání křtu, s kterým nesouhlasí, a aby ani rodiče nemusili dávat křtít děti způsobem, s kterým jsou v rozporu."8) S Večeří Páně je to ještě jednodušší: "Už dnes (před spojením) u našeho stolu Páně vítáme bratry a sestry z jiných evangelických sborů a jsou-li naši členové vítáni jinde – je to už kus spojení." 9) Být rovnocenným partnerem v sjednocovaných snahách ovšem pro Novotného znamená řešení dalších důležitých otázek: nová česká církev musí být svobodná tj. každé její části musí být ponechána možnost neslevovat ze svých důležitých zásad; tato církev by měla spět k rozluce od státu; neměla by lpět na presbyterním zřízení, ale církevní zřízení "nechť je demokratické a svobodné, jak jen možno"; je nutno vyřešit členství v církvi – zřejmě zavést "širší" členství, ve kterém by byly i děti a "užší" pro věřící, kteří se samostatně a svobodně pro členství rozhodli a dále je třeba uvést důsledně do praxe reformační zdůraznění všeobecného kněžství věřících namísto dělení na duchovní a laiky a vyzdvihování autority duchovních v náboženské oblasti.10)

Hektická doba nebyla nakloněna zdlouhavému řešení podobných problémů ve vzájemné diskusi a hledání náročných řešení. V prosinci 1918 se sjednotily dvě největší evangelické církve reformovaná a augsburského vyznání a vytvořily novou Evangelickou církev bratrskou resp.Českobratrskou církev evangelickou.11) Malé církve, k nimž v té době přibyli metodisté, zůstaly stranou. Baptisté nově vzniklé, spojené církvi projevíli "vřelé přání zdaru" a naději, že "nadejde mír mezi konfesemi, mír, jenž nevyklučuje zdravou závodivost mezi nimi."12) Určité zklamání ovšem zůstalo. Josef Novotný to vyjádřil v zamyšlení "Poměry mezi anglickými denominacemi", kde dává českým protestantům za vzor církevní poměry v Británii: "Snahy po sjednocení jsou zde úspěšné, protože Angličané to dovedou... Jeden uznal druhého. Nenastaly poměry, které jsou u nás dodnes: jeden je důstojný pan farář, druhý je jen kazatel, jeden smí mít talár, druhý nesmí...zde jsou všichni Rev., všichni "ministři", kdo chce, má talár, kdo ne, nemá a nic se nevyčítá a nedá se znát nějaká méněcennost nebo zase povýšenost... Žádné církvi neupíráno právo existenční." 13)

Myslím, že z tehdejších Novotného postojů, vyjadřovaných při sjednocovacích snahách, je i dnes třeba zdůraznit velice důležitou myšlenku – baptistické principy nejsou české reformaci cizí. Česká reformace nebyla jednolitým hnutím a v některých jejích proudech lze předobraz těchto principů zřetelně rozpoznat. Proto se Novotný neváhá ohradit proti označení, že baptisté jsou do české společnosti "importováni" a napsat: „Byli jsme tu, když česká reformace byla v květu, nuže jsme tu ještě dnes, kdy se má česká reformace, násilně přerušena, dočkat žní“14) nebo: "Všecky směry protestantské dneška v našem národě mají své předchůdce a zástupce v české reformaci – vše co tu dnes je, už zde bylo." 15) Je smutné, že čeští baptisté v minulých desetiletích tento zdroj své identity naprosto opomíjeli. Je třeba, aby se k němu vrátili. Aby doma deklarovali, že mají v české reformaci stejné kořeny, jako kterákoliv jiná česká reformační církev a v zahraničí, že baptistické principy

zformulované v Anglii na počátku 17.století měly svůj zřetelný předobraz již v zápasech české reformace, dokonce možná i větší než v návaznosti na reformační hnutí křtěnců.

Emancipační snahy českých protestantů ve druhé polovině 19.století byly provázeny i snahami po vlastních vzdělávacích ústavech. Pomineme-li otázku evangelických církevních škol, byla změřena pozornost na vzdělávání učitelů a duchovních. Ovšem ve státě uznaných církvích muselo vzdělání určitých pracovníků odpovídat státním požadavkům. Zatímco pro vzdělávání učitelů se podařilo v roce 1871 vytvořit v Čáslavi učitelský seminář,<sup>16</sup> pro české protestantské bohoslovce (státem uznaných církví) platila povinnost studovat na teologické fakultě ve Vídni. Ačkoliv ihned po vydání Protestantského patentu se ozývaly hlasy volající po české teologické škole,<sup>17</sup> nebyla tato věc až do pádu Rakouska-Uherska vyřešena. Co si mysleli čeští bohoslovci o vídeňské teologické fakultě? Jeden z nich to vyjádřil slovy: „Tohle není místo pro nás. Oni nám zde nepřejí, ne pro nějaké naše nezpůsoby, nýbrž jedině proto, že jsme Češi. Nic jim na tom nezáleží, aby z nás byli jací učenci a mistři.“<sup>18</sup> Je ovšem pravda, že k dosažení ukončeného teologického vzdělání stačilo ve Vídni studovat jen jeden semestr a zbytek studia bylo možno trávit na jiných univerzitách.<sup>19</sup> Toho studenti využívali. Čteme-li v životopisech evangelických farářů z té doby o jejich studijních pobytech na univerzitách v Německu, Švýcarsku, Anglii a Skotsku, musíme obdivovat nejen jejich jazykovou vybavenost ale i šíři jejich vzdělání a světový rozhled. <sup>20</sup>

Se vzděláním kazatelů ve státě neuznaných církvích to bylo ještě komplikovanější. Státem neuznané církve si sice nemusely dělat starosti s požadavky státu na kvalifikaci svých duchovních, samy však při povolávání kazatelů nehleděly v první řadě na vzdělání, ale na duchovní zralost. Kazateli se stávali lidé po prožitém obrácení, kteří se již osvědčili ve sborové práci a to samozřejmě znamenalo, že jejich sociální a rodinné poměry jim už neumožňovaly dlouholeté studium. Ovšem i tyto církve se snažily zajistit formální vzdělání svých kazatelů dostupnými způsoby. Využívaly k tomu zejména zahraniční biblické školy a semináře a tak i kazatelé „malých“ církví nezářka získávali vzdělání na německých, švýcarských, anglických či skotských seminářích a školách (Hamburk, Neukirchen, St.Chrischona, Edinburgh atd.). <sup>21</sup> Něco ze zkušeností z těchto škol se později ozve v názorech kazatele Josefa Novotného na novou českou teologickou fakultu a sehrají svou roli i při založení Semináře československých baptistů.

Brzy po vzniku samostatné Československé republiky, již 8.dubna 1919 přijalo Národní shromáždění zákon, kterým byla zřízena Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká v Praze. Není divu, že i k této skutečnosti zaujal agilní baptistický kazatel Josef Novotný stanovisko. 13.června 1919 posílá z Edinburghu dopis do Kostnických jisker, v němž vyjadřuje svá očekávání, ovšem s dovětkem, že doufá, že ostatní čeští baptisté s ním úplně souhlasí.<sup>22</sup> Jaké byly jeho představy? Fakulta má být „československá, husitská a českobratrská a přec na výši doby.“ Má být vědeckým ústavem první třídy a má studenty naučit poctivě vědecky pracovat. Nemá se však nechat svazovat dosavadními akademickými zvyklostmi, ale má se orientovat výrazně angloamericky, zejména v praktické teologii. Novotný navrhuje, aby po anglickém vzoru o přijetí ke studiu nerozhodovaly jen intelektuální schopnosti zájemců o studium, ale i doporučení církví: „Nejsem proti hlubokému vzdělání, ale jsem proti přeceňování a stavění vzdělání hlavy na první místo. Tam má stát srdce, skutečná, opravdová náboženská hloubka.“<sup>23</sup> Fakulta by měla poskytovat nejen univerzitní teologické vzdělání, ale měla by pořádat extenze k vzdělávání „kazatelů-laiků“, učitelů nedělních škol, evangelistů atd.

Je třeba přiznat, že pro Husovu fakultu, jako standardní vysokou školu, byly některé představy nerealizovatelné. Čeští baptisté se rozhodli vybudovat vlastní vzdělávací ústav, podle svých představ. Na podzim roku 1921 byl za pomoci zahraničních baptistů založen soukromý Seminář československých baptistů, který měl vzdělávat a vychovávat pracovníky sborů.<sup>24</sup> Měl doplnit i to, co veřejná vysoká škola nebyla schopna nabídnout, včetně předání baptistického dědictví a větší orientace na britské baptisty. Ve sborníku k 10.výročí Semináře můžeme číst: „Kaz. Jindřich

Novotný... vchází ve styk i s baptisty skotskými... Kaz.Jos.Novotný navázal užší styky s baptisty anglosaskými. Tato linie zůstala zachována i po válce. Anglosaští baptisté zapůsobili mohutně duchovně i pomocí, které ČSR, válkou vyčerpaná, potřebovala. Z této pomoci vznikl i seminář čs. baptistů... Proč máme Seminář? Proto, abychom vyzbrojili charakterní, opravdové a duchovní, Bohem povolané lidi k službě Evangelia... proto, že vychováváme svůj bohoslovecký dorost v liniích baptistických a na domácí půdě.“25) Co bylo ve vztahu mezi Husovou fakultou a Seminářem po jeho vzniku obdivuhodné, byl vzájemný respekt a spolupráce. Studenti Semináře byli na Husově fakultě zapsáni jako mimořádní posluchači a některé předměty tam povinně studovali.26)

Seminář československých baptistů sehrál v dalších letech v životě Bratrské jednoty baptistů důležitou úlohu a neméně důležitou úlohu sehrál i pro české baptisty v zahraničí. Tato oblast by stála za samostatné zpracování.

---

Poznámky:

- 1) Pabian Petr: Protestantská verze české národní identity ve druhé polovině 19. století; Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis: Historica. 2004, díl 11, str. 137-148.
- 2) Poselství generálního sněmu českých evangelíků českému národu; Kostnické jiskry, ročník I, číslo 1, Praha 1919, str.1.
- 3) Masaryk T.G.: Jan Hus, Praha 1925, str. 152.
- 4) Tamtéž, str.158.
- 5) Josef Novotný: Masaryk a českoslovenští baptisté; Českoslovenští evangelíci T.G.Masarykovi, Praha 1930, str.168-169.
- 6) Tamtéž.
- 7) Novotný Josef: Ke spojení českých evagelíků; Česká reformace, ročník II, číslo 6, Praha 1918, bez paginace.
- 8) Tamtéž.
- 9) Tamtéž.
- 10) Tamtéž.
- 11) Říčan Rudolf: Jak došlo k sjednocení českých církví augsburského vyznání a helvetského vyznání roku 1918; Církev v proměnách času, Praha 1969, str.9-15.
- 12) Generální sněm českých evangelických církví; Kostnické jiskry, ročník I, číslo 2, Praha 1919, str.59.
- 13) Novotný Josef: Poměry mezi anglickými denominacemi; Kostnické jiskry, ročník I, číslo 26, Praha 1919, str.102-103.
- 14) Novotný Josef: Ke spojení českých evagelíků; Česká reformace, ročník II, číslo 6, Praha 1918, bez paginace.
- 15) Novotný Josef: Poměry mezi anglickými denominacemi; Kostnické jiskry, ročník I, číslo 26, Praha

1919, str.103.

16) Bednář František: Památník českobratrské církve evangelické; Praha 1924, str.81-84.

17) Procházka: Bohoslovecké učení v Praze; Hlasy ze Siona, ročník II, číslo 21, Praha 1862, str. 184-185.

18) Karafiát Jan: Paměti spisovatele Broučků, sv. pátý: Doba práce, Praha 1928, str.286.

19) Karafiát Jan: Paměti spisovatele Broučků, část druhá a třetí, Praha 1921, str.331.

20) Viz např. životopisy v Toul Jan: Jubilejní kniha českobratrské evangelické rodiny, České Budějovice 1931.

21) Pospíšil Vlastimil, Smílek Jaroslav, Vychopeň Jan: Kazatelé bratrské jednoty baptistů, Praha 2005; Sto let ve službě evangelia 1880-1980, jubilejní sborník Církve bratrské, Praha 1981.

22) Novotný Josef: Naše fakulta; Kostnické jiskry, ročník I, číslo 29, Praha 1919, str.114.

23) Tamtéž.

24) Piroch Jan P.: Spomienka; Z naší brázdy, sborník Semináře čs.baptistů k prvnímu desítiletí 1921-1931, Praha 1931, str.7.

25) Procházka Jindřich: Deset let Semináře čs.baptistů; Z naší brázdy, sborník Semináře čs.baptistů k prvnímu desítiletí 1921-1931, Praha 1931, str.76-77.

26) Tamtéž, str 76. Z Husovy čsl.evag.fakulty; Kostnické jiskry, ročník III, číslo 46, Praha 1921, str.275.

---

Redakční poznámka: Článek byl prvně publikován na webu [baptismus.estranky.cz](http://baptismus.estranky.cz).